

politické cíle (podporovat intervenční politiku), nebo s úmyslem vytvořit základní identitu nového státu. Potom se dominantní stává otázka *plurality významů*, která nastavuje limity historičiny či historikovy práce. Problémem je nejen vybrat dostatečně reprezentativní, nebo naopak precizně omezenou pramennou základnu; zpochybněna může být jednoznačnost jakýchkoli badatelských interpretací ve světě, kde spolu soupeří konkurenční politické koncepce. Lze například Slováky ve státě, který se hlásí k „československému“ národu, ještě definovat jako Druhého, nebo je to již náš Vlastní? Lze hovořit o „obrazu“ Němců, jestliže se mluvčí někdy vyjadřují zcela paušálně a jindy diferencují řadu skupin¹⁹, k nimž mluvčí zaujímá nestejně politické postoje?

Workshop *Meeting the „Other“* přinesl účastníkům mnoho podobných otázek. V jistém smyslu lze dva dny diskusí, které mu byly vyměřeny, chápat především jako úspěšnou dílnu na otázky, které si účastnice a účastníci odváželi zpět ke svým výzkumům, aby jimi rozšířili či korigovali vlastní badatelskou perspektivu. Odpovědi budou asi muset hledat sami. Porovnáme-li průřez otázkami, s nimiž byli účastnice a účastníci workshopu konfrontováni, s trojicí hlavních motivů (autorita, identita, minulost), již v diskusích osmdesátých let o *otherness* identifikoval Miroslav Hroch ve svém úvodním příspěvku, je tematická shoda přinejmenším podivuhodná. Lze si ale povšimnout rovněž významného rozdílu: výrazného posunu k zájmu o metodu zkoumání. Otázky, které na workshopu padly, ilustrují příklon k úvahám o metodě, o její gnozeologické přiměřenosti,

ale také o její morální legitimitě. Ilustrují názorně obrat k sebereflexi, který evropské společenské vědy prodělaly v posledních desetiletích. V českém kontextu ovšem znamenají tyto otázky více: nejen, že zmíněný obrat ve společenských vědách ilustrují, také jeho impulz přinášejí mezi české akademičky a akademiky. Proto byla nejvýraznějším nepříjemným překvapením workshopu mírná převaha zahraničních hostů nad „domácími“. Postrádal jsem především hojnější účast českých studentek a studentů, kteří si zde mohli bezbolestně – a zdarma – otestovat kulturu mezinárodní akademické komunikace. Nu což, třeba je jejich profesorky a profesori pošlou příště.

Michael Voříšek

Premeny rodiny v urbánnom prostredí

Ku koncu roku 2002 (27. – 28. 11.) sa v Banskej Bystrici konala vedecká konferencia na tému „Premeny rodiny v urbánnom prostredí“. Konferenciu, ktorá je súčasťou riešenia rovnomeného grantového projektu VEGA, organizoval Inštitút sociálnych a kultúrnych štúdií Fakulty humanitných vied Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici. Konferencia bola príležitosťou na stretnutie odborníkov, ktorí sa z rôznych uhlov spoločenského a vedeckého záujmu venujú problematike rodiny v mestskom prostredí, čím zároveň poskytla priestor pre teoretické, interdisciplinárne diskusie.

Téma rodiny predstavuje široký záber, čo potvrdili aj jednotlivé referáty, v ktorých sa téma rodiny skloňovala z odliš-

¹⁹ C.Reijnen upozornil na rozlíšenie medzi Nemci prusko-nemeckými, rakouskými a nemeckou menšinou v ČSR.

ných aspektov. Príspevky mali rôznorodý charakter a ponímali rodinu zo sociologického, etnologického, historického, psychologického i literárneho hľadiska.

Konferenciu otvoril blok sociológov. **Jozef Matulník**, **Alojz Ritomský**, **Margita Michnová**, sa vo svojom príspevku *Problematika bývania a súčasný vývoj pôrodnosti na Slovensku* venovali otázkam, do akej miery je súčasný vývoj pôrodnosti ovplyvnený sociálno-ekonomickými faktormi, pričom dôraz kládli na bytové pomery a problémy mladých ľudí v slovenských mestách. Na ich referát nadviazala **Jana Paloncyová** (*Rodina a mladá generace: prípad Prahy*), ktorá sa na základe výskumu životnej dráhy a názorov mladých ľudí venovala demografickému vývoju Prahy, doplnenému o postoje mladých ľudí k manželstvu a rodičovstvu. **Ivan Chorvát** (*Charakter rodinných vzťahov v mestskom prostredí na Slovensku*) vychádzajúc z výskumov zameraných na orientačnú a prokreačnú rodinu poukázal na generačné premeny rodinných rol v mestskom prostredí. **Peter Ondrejko** (*Anómia a rodina*) upriamil pozornosť na anómiu, ktorá zasahuje a ovplyvňuje postoje a rodinu človeka. Pokus o typológiu slovenskej rodiny v historickom priereze, jej regionálnu podmienenosť, odlišnosti i zhody mestskej a vidieckej rodiny boli predmetom príspevku **Anny Križanovej** *Kam smeruje slovenská rodina?* Názory študentov Technickej univerzity v Košiciach na hodnotu rodiny, vzájomné vzťahy i problémy komunikácie v rodine prezentovala **Mária Pešeková** (*Premený kultúry rodiny*). Jadrom príspevku **Lubici Kráľovej** *Charakter manželských vzťahov vo východoslovenskej rodine* bola analýza vplyvu identifikačných znakov na utváranie sekularizačných, modernizačných a demokratizačných tendencií vo vývoji

manželských vzťahov. Autorka sa dotkla aj problematiky kohabitačných zväzkov, manželského a reprodukčného správania sa ľudí na východnom Slovensku. Postoje študentov prezentovali **Dušan Polonský** a **Jozef Matis** (*Prískum názorov študentov Vojenskej akadémie v Liptovskom Mikuláši na vykonávanie rodičovských rolí*), ktorí sa zamerali na poslucháčov Vojenskej akadémie, na ich rodinnú situáciu a očakávaný obsah ich manželských, rodičovských a sociálnych rolí z pohľadu budúceho vojenského profesionála. So zaujímavým príspevkom *Plány versus realita: kariéra a/alebo rodina v živote mladých manažérek* predstúpila **Alena Křížková**. Na základe hĺbkových rozhovorov poukázala ako a či je vôbec možné spojiť rodinné plány mladých žien s profesiou manažérky.

Etnologický blok prednášok otvorila **Jolana Darulová** (*Poznámky k tradičnej del'be rol z rodového aspektu*), ktorá porovnávala postavenie muža a ženy vo vidieckej zemianskej rodine a v mestskej rodine živnostníka. Premenam v rodine profesijnej skupiny železničiarov, v časovom horizonte prvej polovice 20. storočia a súčasnosti sa venovala **Katarína Košťalová**. Poukázala na to, ako vplýva profesia jedného z členov rodiny, za tohto prípadu manžela – otca na organizáciu, fungovanie celej rodiny a na rozdelenie si rolí v nej. *Najstaršia generácia a staroba v mestskom prostredí Bratislavy a Viedne* – to bol názov príspevku **Lubici Herzanovej**. Autorka sa v ňom venovala otázkam, ako sa zobrazuje život starých ľudí v autobiografiách a denníkoch v spomínaných mestách. Z hľadiska prednese nej témy i metódologickej bol zaujímavý referát **Vieri Feglovej** *Problémy starorodičovských rolí v súčasnom urbánnom prostredí*. Autorka na špeciálnej vzorke skúmaných informátoriek

– podnikateľiek, aktívnych starých mám poukázala, ako sa snažia skĺbiť svoju profesiu s rolou starých mám, matiek, manželiek a ako sa s touto otázkou vnútorne vyrovnávajú. **Margita Jágerová** (*K problematike vplyvu pohrebných služieb na pohrebné obyčaje v mestskom prostredí*) poukázala na nové prvky a úkony, ktoré priniesli súkromné pohrebné služby, spojené s mŕtvym a jeho pochovávaním.

Vo štvrtok ráno konferenciu začala historická sekcia a zazneli v nej nasledovné témy: **Piotr Boroń** *Rodzina w średniowiecznym mieście w Europie Środkowo-Wschodniej. Wpływ gminy mieskiej na funkcjonowanie rodziny*. **Dariusz Rolnik**: *Rodzina i edukacja domowa młodzieży elit szlacheckich a anuczanie w miejskich ośrodkach szkolnych Polski w II połowie XVIII wieku*. **Aleksandra Skrzypietz – Dariusz Nawrot**: *Rodzina w okrese urbanizacji i industrializacji Królestwa Polskiego W drugiej połowie XIX wieku*. **Maciej Kucharski** *Ewolucja rodziny w początkowej fazie industrializacji na przykładzie Górnego Śląska na tle europejskim*. **Daniela Tinková** sa vo svojom referáte *Problém ilegitivity a proměna evropské rodiny a genderových vztahů v osvícenském období* na základe zaujímavých a vzácnych materiálov venovala osudu slobodných matiek a ich ilegitimných potomkov v strednej Európe a vo Francúzsku na prelome 18. a 19. storočia. Poukázala na dôsledky populacionistickej politiky štátnikov i postupnej sekularizácie spoločnosti a práva v 18. storočí na základe ktorých sa konštitovala nová idea rodiny a manželstva. **Eva Šimová**, ktorá vo svojom príspevku *Zmenili sa funkcie rodiny zmenou rodového správania sa jej členov* vychádzala z výskumnej vzorky adolescentov, analyzovala zmeny rodinnej klímy, zmeny rodičov-

ského správania. Poukázala na niektoré paradigmy funkcií rodiny, ako je uspokojovanie potrieb (láska) i kontrola (výchova, socializácia) a na vklad starých rodičov pri napĺňaní týchto potrieb. Z pohľadu súčasných adolescentov dokumentovala zhoršenie emocionálnej klímy v rodine, i rizikovosť zhoršenia kontrolnej funkcie rodiny. *Postaveniu ženy v rodine evanjelického farára* sa venovala **Slavomíra Očenášová**, pričom sa zamerala na vybranú vzorku perzekvovaných farárskych rodín v období komunistickej totality. Ako je rodina ponímaná vo vybraných literárnych dielach Kukučina, Urbana, Balleka v príspevku *Fenomén rodiny v slovenskej literatúre* poukázal **Juraj Kuba**. Autor si všimol model patriarchálnej sedliackej rodiny v druhej polovici 19. storočia, s dôrazom na vzťahy členov rodiny, ich spolužitie a predovšetkým postavnie (úlohu) muža – manžela.

Ako je zrejmé, jednotlivé referáty poukázali na aktuálnosť a potrebu zaoberať sa touto nanajvýš aktuálnou problematikou. Niektoré témy a problematiku okruhy boli v mnohých vystúpeniach len načrtnuté, čím len podporili tendencie sa s ideou „Premeny rodiny v urbánom prostredí“ nadalej aktívne zaoberať. Snáď ďalším pozitívnym krokom bude k danej problematike vypublikovaný zborník. *Katarína Košťalová*

Neziskové organizace pro EU-integrace sociálně vyloučených romských komunit.

Praha, 28. 5. 2003

Tento odborný seminár se konal v rámci čtvrtého ročníku Světového romského festivalu KHAMORO, který dále doprovázely kulturní pořady a produkce kva-